

UREDNIŠTVO "ŽIVOTA"
ZAGREB 1/147

ZAPUŠTENA DJECA

Kobne posljedice boljševičkog braka.

»Zapuštena djeca, to je naša naj-
užasnija rana.«

Sovjetska štampa¹.

O UVELA lica, o upale oči tih mladih beskućnika, o razbojničku drskost, o užasni nemoral tih **bezprizornih**² zapinje oko strancu, čim prekorači prag Sovjetskog Saveza — bolje Kaveza. Svi su iskreni i nepristrani posmatrači boljševičkog života — pače i oni, koji su s komunističkim predispozicijama neprijatnim simpatijama pošli da se uvjere i opjevaju grandiozne uspjehe boljševizma — svi su oni bez razlike uprlj prstom na zapuštenu djecu, na tu rak-ranu boljševizma, svi su se nad njom zgrozili i ozbiljno zamislili u budućnost Rusije, u odgovornost crvenog režima.

I tu se dakako našlo izuzetaka. Neki od evropskih i američkih publicista nijesu zamijetili te rak-rane, odnosno — nijesu o njoj ništa napisali. Zanimljivi su uzroci takve i slične šutnje. Da ih osvijetlimo s par tipičkih slučajeva. G. 1928. napisao je Amerikanin Dreiser knjigu o sovjetskoj Rusiji. Čim je Dreiserova knjiga dopala u ruke glasovitog i razvikanog Lewis-a Sinclair-a, ovaj odmah tuži Dreisera, koji da je bez njegova dopuštenja kopirao knjigu, što ju je on malo ranije izdao o istom predmetu. Stvar dođe pred sud, i tu je tajna izišla na vidjelo. Ustanovilo se, da je i Dreiser kao i Sinclair dobio svu potrebnu građu od same boljševičke vlade, koja za naivne strance drži u pripravi gotov materijal — no dakako udešen za crveni mlin. Slično je i delegacija Trade Unions-a, koja je u svemu proboravila među sovjeticima kakvih mjesec dana, izdala nakon putovanja po Rusiji omašnu knjigu, u kojem se u najljepšem svijetlu i s fotografijama u ruci prikazuje velik napredak ekonomije, ratarstva, industrije, prosvjete i svih ostalih grana sovjetskog života. No dočitavši te tirade upućenom se čitaču nameću dvije refleksije: ta delegacija — sama — nije bila kadra sastaviti takve knjige prvo stoga, što nijedan od njenih članova — kako se to ustanovilo — nije znao ni riječice ruski; drugo, sve da je i znao, vrijeme im naprosto nije dopuštalo da u tridesetak dana, što su ih proveli u sovjetskoj Uniji, sustavno i sa svim mogućim statistikama i fotografijama obrade sve probleme boljševičkih republika. Stvar je jasna: statistike, crteži, fotografije, sve je to bilo pripravljeno u Kremlju, od ureda za kontrolu i za zaludivanje stranaca.

Još je značajniji slučaj famoznog Henri-a Barbusse-a, koga je i naša štampa uzdizala, a koga se ozbiljni i pošteni dijelovi francuske publicistike stide. Taj g. Barbusse, koji se priznaje komunističkim književnikom, te

¹ Slično Comte Kokovtsoff, bivši ruski ministar predsjednik i ministar finansija u članku L' enfer des Enfants, Revue des Deux Mondes, 15. XII. 1928., str. 825.

² Oni, koji su bez nadzora.

se koči u predsjedništvu boljševičke Antiimperijalističke Lige, pa ipak sjedi na debelim milijunima, bi pozvan u jesen 1927. u Moskvu, da prisustvuje proslavi desetogodišnjice oktobarske revolucije i da svojim reklamnim perom pred zapadnim svijetom uzveliča »kolosalne« tečevine boljševičkog prevrata. G. Barbusse se odazvao, došao na čelu jedne delegacije crvenih intelektualaca u Moskvu i kasnije pisao o uspjesima sovjetâ točno prema Staljinovu receptu. Uostalom, crveni je diktator imao i pravo da odsada dirigira g. Barbusse-u, jer su ga simpatije njegova pera skupo stajale. Prema posve sigurnim izvorima H. Barbusse je za svoju simpatiju dobio od Staljina ništa manje od 20.000 dolara. Crvena je centrala gosp. Barbusse-u i njegovom kolegi Danielu Renault dala i potreban kapital, da osnuju novu literarnu reviju: *Monde*, koja bi imala da sprijatelji Evropu s boljševičkim tendencijama i da okupi oko sebe sve ljevičarske mislioce.

Radoznali smo, što će na to ona naša štampa, koja je u svojoj vrijeme sa simpatijama pisala o Barbusse-u. Zar razne redakcije nisu znale, tko je g. Barbusse? Zar im je trebalo da dožive i tu sramotu, da u zvijezde kuju čovjeka, koji je svoje pero okaljao blasfemijama najbjednije vrste, da pune svoje stupce kađenjem auktoru, koji je svoj književni talenat prodao za krvave boljševičke dolare, otete iz ruku patničkog ruskog radnika i seljaka? Jednako se čudimo i pitamo, s kakvim intencijama i pod čijim utjecajem se beogradsko izdavačko društvo Nolit dalo na izdavanje Upton Sinclairovih djela u našem ruhu. Zar njima nije poznato, da i g. Upton Sinclair sjedi u predsjediju Antiimperijalističke Lige, koja se poput marijoneta kreće na svaki potez iz Moskve?²

I Glas iskrenih svjedoka.

Srećom nisu svi ljudi Barbusse. I još ih ima, hvala Bogu, takovih, kojima ni sovjetski rublji, ni američki dolari ne mogu da zatvore usta, kad treba da se istini dade njeno pravo. Našlo ih se, koji su njoj za volju prezreli sve — katkada i muževno rekli sve, što su vidjeli u sovjetskoj Rusiji. Svi oni jednočušno dovikuju: jest u Rusiji postoje stotine hiljada zapuštene djece, i to je jedna od najpričajijih i najkobnijih ljaga boljševičkog režima.

Da navedemo barem neke, i to iz najoprečnijih tabora:

Francuski publicista Jacques Lyon pošao je u Rusiju, da tu na samom mjestu s hladokrvnošću kemijskog eksperimentatora izvidi i istraži zagonetni i kompleksni problem sovjetskog Saveza.

² Sve ove podatke ne vadimo iz kakve radikalno-desničarske ili »klerikalne« štampe, već iz čistokrvnih komunističkih vrela. Pozadiu Barbusse-ova »požrtvovnog« komunizma osvijetlio je sam osnivač Komunističke Omladine u Francuskoj, jedan od glavnih vođa francuskog komunizma, Maurice Laporte, koji se — razočaran gadnim i despotskim intrigama boljševičkih tirana — raskrstio s trećom Internacijalom i o njoj zakulisnoj radbi iznio senzacionalnih otkrića u svom djelu: *Les Mysteres du Kremlin, Renaissance Moderne*, Paris, 99 St. Michel. Vidi osobito str. 252 i dalje. Za pojedinosti o Sinclairovu boljševizmu poredi: Gautherot, *Le Bolschevisme aux Colonies*, Redier, Paris 1930.

U svojoj zaključnoj studiji *La Russie Soviétique*⁴ na strani 206. piše:

»... više desetaka tisuća bijedne djece luta po svim važnijim središtima, od Moskve pa sve do juga, vrijeđajući poglede prolaznika i cijelog čovječanstva. Ne bismo vjerno izrazili realnosti, kad bismo te beskućnike nazvali djecom; pravo govoreći to su čopori izgladnjelih pasa ili mladih zvijeri od 12 do 16 godina; odijelo im je par odrpanih cunjia, koje pokrivaju samo jedan dio tijela; pogled im je drzak i naprasit, više zahtijevaju nego proš; obilaze, vrebaju i krađu, čim im se za to zgoda pruži...; nesposobni su postali za svaki posao...; manje je među njima djevojčica nego dječaka, bez sumnje zato, jer su ove manje otporne, no ipak dosta, da su se među njima uvriježile sve moguće spolne bolesti. Ukratko, ta zapuštena djeca sačinjavaju zasebnu vrstu ljudskih bića, koja žive izvan svakog društva i mimo sve zakone, i da im nademo premca, morali bismo začu u ona razdoblja srednjega vijeka, koja su slijedila nakon vremenâ velike gladi i kuge...«

Njemački profesor **Dr. Ludwig Berg** nakon svojih opažanja po sovjetskoj Rusiji bilježi: »Čovjeku je da zaplače nad stanjem te mnogobrojne, zapuštene i podivljale djece. Ona su već sada prava opasnost za svoju okolinu, a mogu — kako to sama sovjetska vlada dobro naslućuje — da postanu pravom katastrofom za buduću sovjetsku državu.«⁵

Francuska se spisateljica gđa **Andrée Viollis** sama zaputila u boljševičku republiku; njoj nisu izmakle čete onih mladih skitalica, ona ih u svojim zapiscima, *Seule en Russie*,⁶ nazivlje »živim grizodušjem i pravom pošasti.« Godinu dana kasnije, njen sunarodnjak **Luc Durtain** objelodanjuje također studiju o Rusiji: *L'Autre Europe*,⁷ gdje među ostalim žalosno i ozbiljno napominje: »Nova se Rusija krvavi od najnakaznije i od naimanje zovutne rane, koja je ikada mogla da ponizi jedan narod. Mislim na zapuštenu djecu, na bezprizornie.«

Ovima se svjedočanstvima pridružuje i autoritativni glas dugogodišnjeg belgijskog konzula u Rusiji, gosp. **Joseph Durillet-a**, koji je imao prilike da devet godina promatra sovjetski život. U njegovim već po svem svijetu poznatim memoarima: *Moscou sans Voiles*⁸, nalaze se i mnoge duboko potresne stranice o razasutim čoporima ostavljenih mališana.

Prolazeći jutrom kroz ulice, piše auktor, opazit ćete skupine derana, koji se crni poput crnaca izvlače iz peći za asfalt, u kojima su proboravili noć. Oni se zavlače svakamo: po stanicama, u prazne vagone, u kućne veže, u spilje pokraj rijeka i t. d. Hodažu u otrcanim krpetinama, a ponajviše i posve goli. Prehranjuju se prosjačenjem, krađom i prostitucijom... «

⁴ Alcan, Paris.

⁵ Was sagt Sowjet-Russland von sich selbst? str. 61 i passim.

⁶ Gallimord édit., Paris 1927.

Tim izjavama, uzetim više manje s desnog krila, dodat ćemo i izjave ljevičarskih zatočnika, da istina što potpunije zasine.

Glavni protagonist francuskog komunizma, spomenuti **Maurice Laporte** govoreći o statistikama, što ih je o zapuštenoj djeci izdalo sovjetsko poslanstvo u Parizu, izjavljuje: »Ja držim, a sa mnom i svi oni, koji su vidjeli karavane prljavih i ušljivih mladih prosjaka, od kojih neki sigurno nisu navršili ni tri godine, kako u sumrak poplavljuju moskovske ulice tako, da se i sama crvena straža priznaje nemoćnom da im zapriječi pljačku ove ili one tržne košare ili prodavačkog stola - držim - da su gornji brojevi - 120.000 - daleko ispod bolne stvarnosti.«¹⁰

Laporte-ov partijski sumišljenik, rumunjski židov, revolucionarac, oduševljeni propagator komunizma i poznati pisac **Panait Istrati**, koji sada živi u Parizu, zaputio se 15. oktobra 1927. sav ushićen u Moskvu s nakanom, da ostane u zemlji ostvarenih ideala, u republici realizovanog komunizma. Kao čovjek, čije pero može da mnogo pridonese širenju crvenih ideja, uživao je veliko povjerenje boljševičkih oligarha. Dobio je putnicu, da se smije slobodno kretati po svim dijelovima sovjetske Unije. U »slobodnoj« se naime Rusiji i u samoj unutrašnjosti zemlje nitko ne smije da makne bez putnog lista. Panait Istrati je tu rijetku ovlasticu i predobro — za sovjete katastrofalno — upotrijebio. Šesnaestmesečno putovanje po boljševičkim republikama otvorilo je ovom — do jučer fanatičkom boljševiku — oči. 15. veljače 1929. vrati se Istrati u zapadnu Evropu — razočaran i izliječen od moskovskog komunizma. Kao krik čovjeka, probudena od dugog i mučnog sna, zvuče reci onih triju knjiga, što ih je bacio u javnost odmah nakon svoja povratka: *Vers l' autre Flamme: I. Après Seize Mois dans l' U. R. S. S., II. Soviets 1929., III. La Russie Nue.*¹¹ Tu se boljševizam prikazuje u pravom svijetlu: po plodovima, što ih je izrodio na umornoj i ispaćenoj ruskoj zemlji. I rumunjski revolucionarac s posebnim gnjušanjem govori o očajnoj nevolji nedoraslih beskućnika, u koju ih je bezdušno survao sovjetski boljševizam. Spominjući ono par jadnih kućica, što ih sovjeti odrediše za tu djecu, navodi: »Ti dječji domovi... daju užasnu sliku: o kakvoj higijeni ni govora, djeca su natrpana jedna na drugo, hrana da ne može biti gora, osoblje, koje bi imalo da vrši nadzor — nemoralno...«¹²

Činjenice su dakle tu: U boljševičkoj Rusiji — i od svih zemalja na svijetu, jedino u boljševičkoj Rusiji — postoji taj užasni fenomen zapuštene djece. Navedeni svjedoci to ad evidentiam potvrđuju, a samim sovjetskim publikacijama ne pada ozbiljno na pamet da tu činjenicu niječu.

⁷ *Nouvelle Revue Française* édit. Paris 1928.

⁸ *Spes*, Paris 1928.

⁹ *Op. cit.*, str. 225.

¹⁰ Sve tri kod: Rieder, 7 Place St. Sulpice, Paris.

¹¹ *La Russie Nue*, str. 119. i pasim.

¹² *Ožujak* 1926.

Zavirimo sad malo u duše tih bijednika, osvijetlimo njihov nečovječno - nomadski život sa raznih strana, da crna tragika živog im umiranja istisne bar koju sažalnu suzu iz ljudskog nam oka, izmami bar koju molitvicu iz kršćanskog nam srca. Obiteljima pak našim — sadašnjim i budućim — neka ovo nekoliko tužnih slika pokaže, kakve je monstruoze rezultate izrodilo boljševičko shvaćanje braka, po kojem se čovjek djetinjasto razbacuje sa najsvetijom vezom — ženidbom, s jednom od najuzvišenijih sposobnosti, koju mu je Stvoritelj povjerio: da saopći život novom razumnom biću i da ga u njem uzgoji do potpunog ljudskog dostojanstva.

Usput napominjem, da svu dokumentaciju vadimo iz samih sovjetskih izdanja ili po kojiput iz spisa posve vjerodostojnih očevidaca: dakle iz posve autentičnih izvora.

II. Od nemila do nedraga...

Gdje su, gdje žive ta djeca? Svagdje i nigdje. Ipak postoje neka središta, koja ih na osobit način privlače: Moskva i ostali veći gradovi, te Jug. Gradovi sa svojim brojnim zgradama i tvornicama pružaju obilno mjesta za privremene ležaje, a sa svojim šarolikim i mnogobrojnim stanovništvom daju i dosta prilike za običnu prehranu: prosjačenje i — krađu.

Pustimo međutim, neka nam izjave samih mališana otkriju tajne njihova avanturističkog života. Dajmo najprije riječ malome Kolji, koji je svu svoju dugu povijest povjerio mladome sovjetskom piscu **Akućinu**, kad ga je ovaj nekog zimskog dana našao na putu, pokupio iz snijega i dovezao na saonicama svojoj kući. **Akućin** je taj svoj dirljivi sastanak opisao u moskovskoj reviji **Krasnaja Nov¹³**,

»Poslije druge šalice čaja dječaku se razvezao jezik. Poče da nam pripovijeda svoj život. Nama se činilo, da je živio ne deset, već pedeset godina. Otac su mu i majka živjeli u Kavkazu. Bjelogardisti mu ubiju oca; majka se dade na plač i jednog dana zovne sinčića: »Čuješ, Kolja, mi ne možemo ovdje ostati. Hajdemo u Tiflis k mojoj prijateljici...« Damosmo se na put, nastavlja Kolja sam. Majka bijaše bolesna. Ona umre u vlaku nedaleko od Tiflisa. Odnesoše je, a da se na me nijesu ni obazreli. A ja opet nisam znao adresu majčine prijateljice...

Nikad nisam prosjačio, ali drugo mi sada nije preostajalo. Počeo sam da lutam po ulicama. Duskora sam si našao drugova. Iz Tiflisa podosmo pješice u Baku, a odatle lađom u Krasnovodsk. Tu me moji drugovi ostaviše. Ja se zaputih u Taškent,¹⁴ gdje sprovedoh dvije godine i po. Prenoćivao bih obično na kolodvoru. Stražari nemilosrdno gone sve, koji hoće da ondje prenoće. No ja sam se sakrio za neki ormar, koji nije bio posve prislonjen uza zid. Ipak nisam smio da legnem, jer bi policajac mogao da zamijeti moje noge.

¹³ Taškent je od Krasnovodska udaljen više od 1000 km.

¹⁴ Kakve 3000 km.

stoga sam se naučio da spavam stoječke iza ormara. Neki je drug zapazio moje skrovište, i mi se obojica u njem nastanismo. Jedan treći se također htio da pridruži. Odgovorismo mu: »Ne možeš, nema mjesta. Opazit će nas i protjerat će nas svu trojicu. Potraži si kakav drugi ormar.«

Moj me drug stade tad nagovarati da pođemo u Moskvu. »Svi idu u Moskvu, reče mi, dojavljeno je svima beskućnicima, da se sakupe u Moskvi.« Sjetih se tada, da imam u Moskvi nekog ujaka, koji se bavi slikanjem. Maći mi je češće puta o njem govorila. Pođosmo dakle na put. Na nekoj stanici kondukter opazi mog druga i prisili ga da siđe. On skoči i strovali se pod kotače; u času bi raskomadana na dvoje. Dalek je put od Taškenta do Moskve.¹⁵ U Taškentu je još bilo toplo, no što smo više napredovali, to je vrijeme bivalo sve hladnije. Po stanicama sam prosjačio ili sam pjevao kojekakve pjesmice pod prozorima vagonâ. No putnici su me se brzo zasitili. »Svakog nam dana dosadašnje«, govorahu među sobom, i nitko mi više nije ništa davao.

Tada se poslužih drugim načinom. Silazio sam s jednog vlaka i prelazio u drugi. Na taj sam način promijenio mnogo vlakovâ. Na nekoj stanici siđoh i zapitah najbližeg prolaznika: »Je li selo daleko?« — »Tri vrste«, glasio odgovor. Dadoh se na put, kad eto ti vjetra, pa još k tomu mraka — a ja iznemogao od gladi. Sile me ostaviše i ja klonem u snijeg...«

Kolika nije osamljen. Njegove bi memoare mogli da potpišu mnogi i narodi od njegovih skitalačkih drugova. On nam je dao vjernu sliku ljudnog životarenja onih zapuštenih po kavkaskim i srednjoazijskim stranama: oko Tiflisa i Taškenta. Prebacimo se koju hiljadu kilometara na sjever, na sibirsku prugu između Viatke i Perma. Spolučaimo razgovor što ga vodi ruski pisac Gontsov s jednim od tamošnjih »zapuštenih«,¹⁶ koji se vozio uvukavši se među kočke na vaku.

Na stanici Viatka raspreda se među njima ovaj razgovor: Dobri moj gospodine, dajte mi nešto da zagrizem.

— Što ti to ovdje radiš?

— Putujem u Sibiriju. Zapušteno sam i ostavljeno dijete.

Neprestano se međutim ogledavao na sve strane, jer se bojao konduktera i policije. Oko pojasa je omotao uže, a u ruci mu visjela vrećica. Kupim mu kruha i jaja.

— Hvala, dobri gospodine.

— Pa kako ti to putuješ?

— Pogledajte kroz prozor, pa ćete vidjeti.

Dječaka nestade iza lokomotive. Ja udoh u vagon i naslonim se kroz prozor. Vlak se stade kretati. Najednom uz sveopći smijeh publike i bijesno proklinjanje konduktera nesrećno derište otvori vratašca sanduka, što se nalazi pod vagonom, uvuče se najprije desnom nogom i desnom rukom, zatim glavom i nestade ga poput guštera u kakvoj pukotini. Čovjek bi rekao, da su ga točkovi smrvili. Na slijedećoj se stanici ponovi isti prizor. Stadoh to promatrati iz bližeg. Skakao je spretno kao majmunče, vješto kao akrobat, još prije no što se vlak zaustavio. Još i sada ne razumijem, kako je mogao da iz

¹⁵ Volia Rossii, siječanj 1929, Paris.

¹⁶ Dni, 4. IV. 1928.

onakvog položaja skoči na noge. Na većim stanicama opet ga je dočekaao sličan zapušteni dječak kao ono u Viatki...

Mnogi mu putnici također dadoše hrane. Osvojio je simpatije gotovo sviju. Malo prije Perma, eto ti ga u naš odio.

Gospodine, meni je zima. Napolju je sad jako, jako studeno.

Malisan je vas drhtao. Njegovo je blijedo lice poplavilo od studeni, a kroz prozirne krpe virilo je njegovo mršavo tijelo. Jedino su njegove crnkaste oči gorjele i sjale na tom čudnom dječjem licu, koje je već bilo posve uvelo i nategnuto od premnogih patnja.

Putnici se među sobom pogledaju.

Neka ostane ovdje, rekoh. Mi ćemo za nj platiti do Perma...

Do Perma nam je mnogo toga ispriповjedio. Bio je član prave jedne nacije zapuštene djece, koja je imala svoja običaje, svoj ideal, svoj jezik, svoj moral. Njeni članovi imaju 7—8 pa do 16—17 godina. Neki su još i mlađi, ali starijih nema...

Konduktar nam je kasnije pripovijedao: »To je cijela banda. Imaju svoje posebne znakove, svoje lozinke. Davo bi znao, od čega žive. Poput ptica selica sastaju se oni od vremena do vremena i odlaze zimi prema jugu, ljeti prema Sibiriji. Ovaj po svoj prilici ima da daje signal na cijeloj pruzi: »Na okup... vrijeme je!« Da se pode. Kamo? Možda u Sjeverni Kavkaz, možda u Turkestan. A možda ima da organizira kakvu veću krađu. Jedno je svakako sigurno: kad oni dođu, valja dobro paziti na svoju prtljagu i na svoje džepove.«

Mali tad stade opisivati njihov način života:

»Zimi je bilo jako gadno. U proljeće smo pošli u Novosibirsk, i tu smo se malo odmorili. — Noć smo obično provodili u pećima, u kojima se kuha asfalt. Zatim sam si najmio neku baraku za oglase.

— Kako to?

— Vrlo jednostavno. Izbijemo odozdo jednu dasku i baraka je onoga, koji se prije u nju ugnijezdi. I to je onda stan. Nanesem u nj slame i iznajmim ga. Za jedan »ćošak« plaća se tri kopejke za noć. Za jednog samog ili za dečka s djevojčicom, svejedno. Ako je sam, plaća 3 kopejke, ako s malom 5 kopejki.

Jednoga lijepog dana, reče on smijući se, osvojismo neko spremište u Radničkoj palači. Uredismo ondje prenočište, za koje se plaćalo 2 kopejke po osobi. Živjeli smo lijepo u zajednici, i nitko nas nije opazio. U prenočište nijesu vodile nikakve stube, i nitko živ nije znao, kako smo se mi u nj urlačili. Ipak, eto ti k nama jednoga dana policije. Ti đavoli donesoše sa sobom vatrogasne ljestve. Mi ih pozdravismo ciglama. Borba je trajala dva sata, i na koncu moradosmo ipak izaći.

— A kamo ste onda? Živjeli smo u barakama za oglase i po trgovačkim spremištima. Zimi je bilo vrlo zlo. Prodavali smo ugljen.

— A odakle vam ugljen? Pa sa željeznice. Upregli smo jednog ili dva psa u saonice, i uz jeftiniju cijenu prodavali ugljen po gradu.

— A po selima niste prodavali?

Po selima. Šta ti pada na pamet. Seljak je zao. On nas mlati na mrtvo ime. Ne valja se odviše približiti selu...«

Na slijedećoj stanici — premda smo mu bili kupili kartu do Perma — mali iščezne u crnu noć:

»Zar da ovdje čekam policiju? Ta nisam s kruške paol! Kad te jednom

uhvate, onda im se ni bijes ne može da iskopa iz njihovih prokletih ruku. Dovidova, građani, hvala na vašoj gostoljubivosti!»

Pridigne svoju strašno zamazanu čepicu i nestade ga.

Nakon njegova odlaska jedan od putnika primijeti:

»Koliko sam već vidio tih mališana, zaraženih raznim bolestima, osobito tuberkulozom i sifilisom! Izmiču vam se između prstiju poput vode. Pravi hajduci. Što mislite, koliko ih ima?« reče on — okrenuvši se prema nekom časniku crvene armije. Oficir ne reče ni riječi.

»Bilo ih je više milijuna. Gdje su sada? Oni, koji su ostali na životu, postali su nitkovi, kradljivci. U 16. godini su to već pravi profesjski tatovi...«

»Ni sve komisije, ni dječji domovi nijesu kadri da od njih što god naprave«, nadoda drugi putnik. Sva su nastojanja ostala jalova. Preostaje još jedina nada, da pomru od veneričkih bolesti i od sušice. Ne boje se nikoga i ničega. Usred bijela dana bace se oni na kakvu gospodu, otmu joj torbu s kupljenom hranom i novčarku. Prijete Vam se, da će Vas ugristi i da će Vas zaraziti svojim ujedom. Obilaze oko zadružnih blagajna i prosjače; čim opaze u vašim rukama rubalj, otmu ga, i onda trčite za njima. Zavlače se u kuće, da ondje kradu. Mi ih se bojimo kao kuge...

Oni imaju svoj poseban govor, natrpan psovkama i svinjarijama. Da ste ih samo vidjeli, kad su lanjske godine prošli kroz naš grad. Obučeni su kao kakva strašila, oči im se kriješe kao u tog malog; puni su buha, ušiju i sijenica. Oči im gore kao u gladnih vučica; lica su im sva zapaljena.

Ne boje se nikoga. Policiji se jednostavno rugaju. Državnu vlast preziru. Pravi je sotonski naraštaj. Što ćemo s njime? Iz dječjih domova bježe, mrze ih iz sve duše...«

S podnožja Urala spustimo se u crvenu prijestolnicu: Moskvu. I njene su ulice i predgrađa iskičena četama zapuštene djece. U veljači 1928. javlja neki očevidac iz Moskve¹⁷:

»Večer je; nalazim se na Tverskom šetalištu. Usred svjetine dva zapuštena derana marljivo obavljaju svoj zanat. Odmah pokraj njih stoji stražar, ali se na njih i ne obazire. Ima među tom zapuštenom djecom mnogo prostitutkinja...«

Žena predsjednika Izvršnog Odbora, gđa Kaljinina, opisuje u Pravdi od 26. siječnja 1926. zaklonište moskovskih beskućnika:

»Došavši u blizinu, iz koje sam mogla razlikovati predmete, opazih golemi crni kotao, u kojem se kuha asfalt. Možda ga ne bih ni opazila, da nije pred kotlom plamsala vatra, koja je svemu davala još tajinstveniji i turobniiji izraz. Stanovnici su se kotla šćućurili uza nj poput čvoraka na kakvoj trošnoj poljskoj zgradi; upravo su se grijali.

U kotlu je boravilo 38 stanovnika. Među njima je bilo osmero djece, kojima su još bili roditelji na životu. Jedan od njih ima majku. »koja nikako ne naliči na mater« — kako mali sam kaže — »ona strašno tuče«. Evo dakle osam dječaraca, kojima su roditelji još posve zdravi i mogu da rade, a sinovi im ovdje potpuno prepušteni samima sebi...

»Svatko priznaje — zaključuje crvena prvakinja — da tih »kotlova« ne bi smjelo da bude, i da je to prava sramota i užas«

¹⁷ La Russie opprimée, 28. IV. 1928.

Ima pravo gđa Kaljinina, samo zaboravlja, da »ta sramota i taj užas« dolaze baš od one propagande, što je vodi ona — a osobito njene crvene dvije kolegice i glavne pobornice potpunog boljševičkog braka i neograničeno slobodne ljubavi — matrona Krupskaja i fanatična gđa Kolontaj. Kako je u Moskvi, tako je i po ostalim većim gradovima Rusije.

Prema izvještaju nekog rostovskog dopisnika:¹⁸ »U noći 13. travnja organizovao je rostovski mjesni sovjet hajku na te skitnice. U jednoj samo noći pohvatano je u Rostovu 1250 djece obojega spola, a u Sjevernom Kavkazu — 2.500...«

I u Rostovu su kotlovi za asfalt omiljelo obitavalište zapuštenih. Jednog od suradnika **Večernaje Krasnaje Gazete** vukla radoznalost, da zaviri u te čudne crne salone:

»Šetao sam u Rostovu ulicom Sadovaja. Bilo to ugodne i blage listopadske večeri... Na uglu ulice opazim dva poderana dječaka... Pristupim k njima i zapitam ih, gdje stanuju. — Tamo, pokaže mi stariji.

Pođem za njima. Njihove su otrcane krpe upravo zaudarale. Obojica su bila bosa i gologlava... Približio se kotlovima, u kojima se kuha asfalt za popravljanje ulica.

— Evo, tu je naš stan, reče mladi.

Sagnuh glavu i ugledam trojicu dječaka, koji su već bili zaposjeli jedan kotao. Dvojica su već spavala, a treći se — čim me opazi — malo pridigne. Oči su mu se krijesile.

— Daj mi jednu kopejku, reče.

Dobacim mu novčić. Moji pak mališani zapale svijeću i uvuku se kroz uzani otvor u jedan drugi kotao. Svijeća im je bila potrebna da osvijetle svoje skrovište i da ga očiste, prije nego što se dađu na počinak. Pometu pepeo i ugarke, od kojih su se neki još pušili...

Kad sam se vratio k prijatelju, kod kojeg sam stanovao, s ogorčenjem mu ispričah, što sam doživio.

— Pa to ti je stara stvar, dobaci mi ravnodušno njegova žena. Ima tomu već dugo vremena, da se oni tako smještaju. Mi smo to već obikli.

»Mi smo se na to već priviknuli.« Bolševizam je priviknuo te jadne ljude i tu još bjedniju djecu — da se uistinu na svašta priviknu. Prisilio je tu bijednu zapuštenu mladež da se privikne na najodvratnije stvari, da već u prvim danima bujne mladosti okusi i ispije najgori kal, što ga najpokvarenije strane izrođenog ljudskog života sa sobom donose.

Drugom ćemo zgodom osvijetliti etičko shvaćanje i moralnu praksu kod te posebne vrste ljudskih bića. što objektivnije ustanoviti njihov sadašnji broj i svestrano ispitati uzroke, koji su bili kadri da porode tako monstruožnu pojavu, kao što je ta pojava zapuštena djece u boljševičkoj Rusiji.

Stj. Poglajen D. I.